

НАУКОВО-ОБГРУНТОВАНИЙ АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

**О.Я. Кравчук, кандидат економічних наук
Університет права ім. Короля Данила Галицького**

Досліджено чинники впливу на управління інвестиційними процесами на аграрних підприємствах регіону. Проаналізовано розвиток сільського господарства Тернопільської області за сучасного рівня інвестиційних вкладень.

Аграрні підприємства, регіон, інвестиції, управління, стратегія, програма, проект.

Однією з ключових проблем розвитку сільського господарства в регіонах України яке буде конкурентним на європейських ринках є намагання методами XIX століття конкурувати сьогодні. Проте наука та аграрний бізнес розвиваються окремо. Доводиться констатувати відсутність професійного менеджменту за щорічної витрати на агроосвіту 1,5 мільярда гривень. Дане питання є особливо актуальним на сьогодні, оскільки після можливого підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС відкриються нові перспективи для агропромислового комплексу, оскільки нині для них набагато вигідніше експортувати продукцію в Росію, де не треба сплачувати митний збір, тоді як у Європейському Союзі він становить 13 %. Таке мито плюс банківські відсотки фактично унеможливають просування української продукції на європейський ринок. Зважаючи на те, що торгові взаємини з Росією не є стабільними, оскільки при співпраці у сусідній державі більше керуються політичними мотивами ніж економічними. Тому розвиток агропромислового сектору на рівні європейських стандартів є одним із пріоритетних завдань.

За сучасних умов ведення сільського господарства неможливе без залучення інвестицій та ефективного управління ними. Особливістю інвестування сільського господарства є те, що воно значно відрізняється в межах окремих регіонів України. Дослідження чинників впливу на процес управління інвестиціями в сільському господарстві Тернопільської області дасть змогу ефективніше використовувати інвестиційний потенціал регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати досліджень інвестиційної діяльності підприємств висвітлені в наукових працях І. А. Бланка, О.Г. Баранова, О.І. Гуторова, М.Й. Маліка, Ю.А. Нестерчука та багатьох інших учених-економістів. Однак окремі сторони проблеми залишаються актуальними і потребують подальшого дослідження.

Мета дослідження – визначення чинників впливу на ефективність управління інвестиціями на аграрних підприємствах регіону та проведен-

ня аналізу оцінювання розвитку сільського господарства Тернопільської області за сучасного рівня інвестування.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан розвитку економіки країни вимагає рішучих дій щодо покращення сільськогосподарського виробництва шляхом активізації процесів кредитного та інвестиційного забезпечення товаровиробників, поліпшення їх техніко-технологічного оснащення та ресурсного забезпечення. Погіршення фінансування сільськогосподарських підприємств та невдале реформування цієї галузі в Україні погіршили стабільність забезпечення продовольчого ринку, зумовили зменшення виробництва тваринницької продукції та зростання цін на всі види продуктів харчування.

Як приклад скрутного становища, у якому перебувають сільгоспвиробники, можна навести ситуацію в цукровій галузі. Якщо на вирощування одного гектара цукрових буряків потрібно витратити 10,5–12 тисяч гривень, то за середньої врожайності 500 центнерів з гектара собівартість буряків становитиме 204 гривні за тонну. Ціна для реалізації, встановлена Кабміном, – 220 гривень, отже, рентабельність сягає лише 8%. Собівартість цукру за таких умов – 2,7–3,5 тисячі гривень за тонну. Ціна реалізації – 3,200. За таких умов аграрії можуть тільки виживати, а не виводити сільське господарство на більш якісний рівень.

За цих умов галузь потребує глибоких наукових досліджень та нової державної політики, спрямованої на створення сприятливих умов для активізації інвестиційної діяльності в сільському господарстві регіонів, збільшення капітальних вкладень в аграрну сферу економіки, що, на цій основі, значно покращить продовольчу безпеку країни.

Рівень активності інвестування сільськогосподарської галузі в регіоні визначається, насамперед, джерелами та видами інвестицій, структурою та величиною інвестиційних потоків, інвестиційним кліматом, який визначається мірою привабливості та ризиками вкладень і формується під впливом рівня економічного розвитку сільського господарства регіону, його галузевої спеціалізації, конкурентоспроможності та інших чинників.

Інвестиційна діяльність у сільському господарстві визначається сукупністю практичних дій фізичних, юридичних осіб та держави, спрямованих на реалізацію інвестиційних програм з метою отримання максимального прибутку та соціального ефекту.

Особливості інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств характеризуються інвестуванням соціальної сфери села та інфраструктури; довгим періодом технологічного циклу виробництва; високими ризиками неповернення коштів або ж запланованих прибутків; нестійким фінансовим станом та низькою платоспроможністю; високим рівнем залежності від погодних та кліматичних особливостей регіону; низьким рівнем впровадження сучасних наукових розробок; низьким рівнем енергоозброєності; високою собівартістю вирощеної продукції; низькою конкурентоспроможністю.

Сутність інвестиційної діяльності аграрних формувань полягає в пошуку джерел інвестування, організації цілеспрямованого руху потоків

інвестиційних ресурсів (передусім фінансових) та управлінні ними з метою отримання економічних вигід.

Слід зазначити що навіть за таких умов в Теннопільській області сільське господарство розвивається за різними напрямками. Протягом 2012– 2013 років проводиться реалізація таких інвестиційних проектів, зокрема:

ТОВ «Едем-Ф» у с. Синькові Заліщицького району проводиться будівництво тепличного комплексу. Перша черга комплексу площею 10 га введена в експлуатацію у вересні 2012 року. Загальна площа теплиць – 40 га. Щороку господарство буде виробляти 8 тисяч тонн томатів і огірків та 1,6 тис. тонн перцю.

До складу комплексу увійде теплиця з вирощування розсади потужністю 8,4 млн саджанців за рік, цех зберігання та пакування продукції.

У молочному скотарстві введено в дію в ТОВ «Бучачагрохлібпром» с. Осівці Бучацького району третій комплекс з доїльним залом проектною потужністю 1200 гол. корів. В цьому ж господарстві ведеться будівництво ще одного аналогічного молочного комплексу, який введений в дію у 2013 році.

У ТОВ «Агропродсервіс-Інвест» Козівського району введено в експлуатацію доїльний зал на 500 корів.

У галузі свинарства: введено в дію четвертий в області сучасний свинокомплекс в ТОВ «Україна» Підволочиського району с. Медин потужністю на 20 тис. голів реалізації товарних свиней за рік.

У ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району введено в експлуатацію три свинарники-маточники на свинокомплексі, в результаті чого збільшено виробничу потужність комплексу до 60 тис. голів реалізації свиней за рік.

У птахівництві: введено в дію два приміщення на 290 тис голів курей-несучок одноразової посадки ВАТ «Птахофабрика Тернопільська» Тернопільського району.

ПАП «Агропродсервіс» Тернопільського району споруджено комплекс насінневого заводу потужністю виробництва зерна 15 тонн/год та зерновий елеватор місткістю 27 тис. тонн зерна в с. Настасів.

Обсяги інвестицій в об'єкт становлять 63 млн грн.

У м. Хоростків Гусятинського району введено в дію насінневий завод потужністю 20 тонн зерна на годину із зерновим елеватором місткістю 70 тис. тонн одночасного зберігання зерна.

Обсяги інвестицій в об'єкт становлять 85 млн грн.

Групою компаній «Мрія» у с. Товстенке Чортківського району збудовано і введено в експлуатацію новий крохмальний завод потужністю з переробки 200 тис. тонн картоплі за рік.

Обсяги інвестицій у спорудження заводу становлять 110 млн грн.

Варто зауважити, що вищезгадані інвестиційні проекти здійснювались за рахунок власних коштів і короткострокового та довгострокового банківського кредитування, державна підтримка сільськогосподарських

підприємств Тернопільській області – з державного бюджету (у 2012 році виділено кошти в сумі 212,2 млн грн.) [5].

Нині в області значну частку продукції виробляють особисті селянські господарства, які в умовах конкуренції, внаслідок розпорошення виробництва об'єктивно не можуть на перспективу залишатися домінуючою формою господарювання в області. Їх роль у формуванні доходів селян підсобна, саме для їх розвитку вкладаються найменші інвестиції. Перспектива за сільськогосподарськими підприємствами різних організаційно-правових форм, сформованих переважно на приватній власності, але на колективних засадах організації праці.

У формуванні і реалізації інвестиційної політики у сільському господарстві Тернопільської області як основи розвитку інтенсифікації галузі, її техніко-технологічного переозброєння, вирішального значення набуває застосування прогресивних ресурсозберігаючих технологій, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможного на внутрішньому і зовнішньому аграрних ринках сільськогосподарського виробництва.

Основним чинником, який обмежує можливість збільшення обсягів інвестування аграрними підприємствами власного виробництва, є дефіцит обігових коштів.

Джерелами поповнення власних обігових коштів можуть бути: реінвестування прибутку; скорочення тривалості виробництва тваринницької продукції шляхом скорочення часу відгодівлі тварин і птиці; впровадження сучасної техніки і технологій; скорочення терміну зберігання матеріальних ресурсів; зменшення складських запасів готової до реалізації продукції; організація переробки вирощеної продукції безпосередньо в господарстві; скорочення часу перебування оборотних коштів у грошовій формі тощо.

На підвищення ефективності використання активів аграрних формувань можуть впливати як внутрішні, так і зовнішні чинники. До внутрішніх належать технічні, технологічні, соціально-економічні, екологічні, організаційні та фінансові. До зовнішніх – політична і соціально-економічна ситуація в країні або ж у регіоні; стан та напрями аграрної політики; наявність відповідної законодавчої бази; інфляційні процеси; кредитні ставки; податкове навантаження тощо.

Активізація інвестиційної діяльності може здійснюватися за умов сталого розвитку сільськогосподарського виробництва, освоєння нових технологій, сучасних методів організації й управління інвестиційними ресурсами – як на рівні окремих сільськогосподарських формувань, так і на рівні сільськогосподарської галузі регіону загалом.

Чинники, які суттєво впливають на інтенсивність інвестиційних процесів, у різних регіонах країни можуть бути різними, у зв'язку з чим змінюватимуться і умови та методи управління інвестиційними процесами.

Важливим недоліком реформування агропромислового комплексу Тернопільської області є локальний і стихійний розвиток підприємств, повністю відсутні стратегія та системність. Така ситуація зумовлена, перш за все, тим, що інвестиційні процеси здійснюються в основному за рахунок власних коштів і, відповідно, власних ризиків.

Сутність інвестиційної стратегії підприємств трактується багатьма авторами по-різному [2; 4] і зводиться до розробки системи довгострокових цілей інвестиційної діяльності підприємств з метою зайняття ними на ринку конкурентоспроможної позиції та реалізації завдань перспективного розвитку.

На думку автора, розробка стратегії управління інвестиційною діяльністю аграрного підприємства повинна базуватися на:

- визначенні орієнтирів та перспектив довгострокового розвитку інвестиційної діяльності на підприємстві;
- визначенні цілей і проміжних підцілей у конкурентних напрямках інвестиційної діяльності;
- реалізації інвестиційної стратегії задля досягнення поставленої мети;
- коригуванні інвестиційних проектів з урахуванням змін ситуації на інвестиційному ринку.

Стратегічне управління інвестиційними процесами на аграрному підприємстві залежить від:

- рівня професійної підготовки керівного складу і фахового рівня спеціалістів, їх уміння ставити реальні стратегічні цілі і реалізувати інвестиційні можливості;
- уміння професійно аналізувати, планувати та реалізувати інвестиційні проекти завдяки стратегічному та оперативному управлінню ними;
- можливостей підприємства формувати інвестиційні ресурси, використовувати всі резерви інвестиційного потенціалу та залучати інвесторів до виконання інвестиційних проектів.

Розробляючи інвестиційну стратегію, важливо оцінити потенційні можливості формування власних і залучених інвестиційних ресурсів із урахуванням перспектив розвитку підприємства. Вона повинна бути узгодженою із загальною стратегією розвитку сільгосп підприємства, що дасть змогу реально окреслити стратегічні напрями інвестиційної діяльності та сформулювати заходи забезпечення реалізації такої стратегії.

Напрями досягнення поставлених стратегічних цілей інвестиційної діяльності повинні включати такі важливі етапи: аналіз інвестиційної діяльності та перспективне прогнозування; постановка кінцевої мети; постановка проміжних цілей і підцілей досягнення кінцевої мети. Головною умовою реалізації програми стратегічного розвитку аграрного підприємства є реальне інвестування, яке забезпечує вищий рівень прибутковості; сталий грошовий потік; ліквідність вирощеної продукції та сировини.

Принципи побудови програми реального інвестування повинні здійснюватися на основі врахування диференціації критеріїв відбору інвестиційних проектів, обґрунтування об'єктивних обмежень інвестиційної діяльності, з урахуванням взаємозв'язку інвестиційної програми з виробничою та фінансовою.

Формування інвестиційної програми повинне враховувати рівень дохідності, ризику і ліквідності при забезпеченні реалізації інвестиційної стратегії підприємства.

Розробка програми реалізації інвестиційних проектів повинна передбачати збалансованість кінцевої мети з окремими цілями і підцілями. Основними цілями інвестиційних проектів є такі, що забезпечують приріст обсягу виробленої продукції підприємством завдяки впровадженню нових технологій, зниженню собівартості та збільшенню прибутковості, вирішенню соціальних та екологічних завдань.

Після побудови інвестиційної програми здійснюється управління реалізацією окремих реальних інвестиційних проектів. Їх мета – забезпечити своєчасне повернення вкладених коштів та отримання запланованих прибутків. Для цього здійснюється оперативне планування інвестиційної діяльності аграрного підприємства, яке встановлює обсяги, терміни та виконавців окремих програмних завдань на основі розробки календарного плану її реалізації, який повинен включати часову та функціональну диференціацію, розподіл відповідальності за виконання окремих видів робіт та визначити резерви виконання плану в намічені строки.

Часова диференціація передбачає складання річного, квартального та місячного планів робіт з реалізації інвестиційного проекту.

Реалізація інвестиційного проекту повинна передбачати визначення обсягів фінансування з окремих видів робіт за відповідного рівня технологій і технічного оснащення.

Бюджет інвестиційного проекту повинен складатися на основі календарного плану його реалізації, кошторису витрат, структури і схеми фінансування. Він повинен відповідати принципу гнучкості, що, за потреби, дасть змогу здійснити його коригування.

Досягнення результативності в інвестиційній діяльності базується на техніко-економічних розрахунках, використанні економіко-математичних методів та інформаційних технологій, а також на ефективних управлінських рішеннях.

Організаційне забезпечення передбачає наявність на підприємстві структурних підрозділів, які повинні забезпечувати розробку і прийняття рішень щодо управління інвестиційним процесом і нести повну відповідальність за реалізацію прийнятих рішень.

Найефективнішою організаційною структурою управління інвестиційною діяльністю підприємства є така, в основі якої перебуває центр відповідальності і в складі якої є структурний підрозділ, керівник якого повністю відповідає за ефективне використання інвестиційних ресурсів і отримання запланованого прибутку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ефективність структурної перебудови в АПК області потребує відповідної інформації про інвестиційну привабливість, особливо її оцінка та прогнозування. З урахуванням оцінки інвестиційного потенціалу області необхідно вивчити такі процеси, як створення інвестиційних потоків – джерел інвестиційних витрат.

Для більш ефективного розвитку сільського господарства у Тернопільській області потрібно залучати інвестиції у вигляді технологій та обладнання.

Головною умовою реалізації програми стратегічного розвитку аграрного підприємства є реальне інвестування, яке забезпечує вищий рівень прибутковості; сталий грошовий потік та позитивно впливає на конкурентоспроможність господарства.

Список літератури

1. Закон України " Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року" від 18.10.2005№2982-IV.
2. Гудзь О. Є. Організаційний дизайн, як інноваційний інструмент модернізації системи фінансового менеджменту аграрних підприємств // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Фінанси і кредит. – 2011. – № 1 (30). – С. 9–16.
3. Державна цільова програма розвитку українського села до 2015 року // Економіка АПК. – 2007. – № 11. – С. 5.
4. Концепція наукового забезпечення установами НААН розвитку галузей агропромислового комплексу України в 2011–2015 роках : наукове видання.
5. М. В. Зубець, В. П. Ситник, М. Д. Безуглий та ін. – [Електронний ресурс] // Інститут аграрної економіки НААН України. – Режим доступу до журн. : <http://www.uaan.gov.ua/>. 92
6. Статистичний збірник. Сільське господарство Тернопільської області. – Головне управління статистики в Тернопільській області, 2012. – 216 с.

Исследованы факторы влияния на управление инвестиционными процессами на аграрных предприятиях региона. Проведен анализ развития сельского хозяйства Тернопольской области при современном уровне инвестиционных вложений.

Аграрные предприятия, регион, инвестиции, управление, стратегия, программа, проект.

The factors of influence on the investment processes management in the regional agrarian enterprises are investigated. The analysis of estimation of development of agriculture of ternopol'skoy area is conducted at the suchasno level of investment investments.

Agrarian enterprises, region, investments, management, strategy, program, project.